Шахти в цьому краї давні. Про це свідчать їхні терикони, п'яти-, шести-, а то й семиглаві. Найновіші — найвищі й, сказати б, найстрункіші. Інші ж покриті глибокими (здалеку вони схожі на зморшки) ровами, що їх повимивали дощі, а ще інші нагадують далекосхідні сопки, в червоних ручаях згори й донизу — перегоріли, мабуть, іще до війни. Шахти ці відомі не лише в Донбасі, а й по всій країні. Хто не знає славетної "Кочегарки", де працював Микита Ізотов, або могутньої шахти ім. Леніна, або № 4-5 ім. Ізотова (раніше вона називалася "Нікітовка")? Про них та про багатьох вуглерубів, які працювали тут чи працюють зараз, не раз писалося в пресі, передавалося по радіо і телебаченню. А працює тут на кожній шахті по п'ять, шість, до семи тисяч робітників. За одну лише добу ізотовці, скажімо, нарубують близько чи й більше 3500 тонн вугілля. Це три ешелони. І нарубують не комбайнами (шар залягає під кутом 65 градусів, тобто майже вертикально, і комбайни тут поки що "не йдуть"), а відбійними молотками. Отож якщо уявити собі, що вугілля, кожна його грудочка добута не машиною, а рукою людини і що воно не гуде вниз брила за брилою, а тече з-під кожного молотка — то густо, то ледь шурхотить, то зовсім змовкає, коли вибійник заходжується кріпити,— лише тоді стане зрозуміло, які довгі оті три ешелони...

Шахту № 4-5 відкрито десь на початку тридцятих років. Уже тоді на неї покладали великі надії і називали "Велетнем". А тут — війна...

Відродження почалося в сорок четвертому. Легко сказати: відродження. Насправді ж то була війна в тилу.

"Страшно навіть згадати,— розповідає в шахтній багатотиражці тодішній директор "Нікітовки" Михайло Борисович Ларченко,— в яких умовах доводилося працювати в ті роки нашим шахтарям. Більшість робітників проживало у висілку Зайцеве, підвозити їх було нічим — крім двох коней, ніякого іншого виду транспорту; хліб доставляти з міста теж нічим. Воду для їдальні возили із Залізної балки, а робітники милися в лазні неочищеною шахтною водою.

Перша зима застала нас зненацька. В четвертому стволі зумпфа не було, кліть з людьми заливало водою, не вистачало спецодягу. На шахті не було ніяких машин. І лише 1945 року, коли на шахту прибув нарком вугільної промисловості В. В. Вахрушев, ми одержали кілька старих насосів і дві автомашини... "

Починали з 60 тонн вугілля на місяць, себто один вагон за тридцять днів. А вже в 1946—1947 роках недавній фронтовик Олексій Коньков нарубав за місяць 640 тонн — десять вагонів. Він став Героєм Соціалістичної Праці.

Шахта оновлювалася, шахта багатшала на людей і техніку, шахта відкривала все нові й нові горизонти, від двохсот метрів до семисот тридцяти, вона ставала відомою. Але є в неї, як і в кожної шахти Донбасу, така сторінка історії, яку не можна перегорнути механічно і не можна забувати ніколи: одразу після визволення краю, і не рік, і не два потому, на шахті № 4-5 "Нікітовка" з 450 робітників було половина жінок. І зараз, опинившись у вибої, серед вихорів пилюки, що так і жалить очі, важко собі уявити молоденьку тендітну дівчину чи жінку в оцьому чорному мороці з відбійним молотком у руках... Але так було.

Тож якщо доведеться зустріти вам у Донбасі жінку чи бабусю з надто великими руками у синіх міточках, вклоніться їй у душі — мовчки, бо захоплення вашого чи (ще гірше) розчуленості вона просто не сприйме. В кращому разі примружить на вас очі або зітхне.